

TIKENS HÄLSA

TEXT: ANNA PERSSON FOTO: ANNA PERSSON & ISTOCK PHOTO

I det här numret av Brukshunden handlar temat om tikens hälsa. Vi har valt att fokusera på några vanliga sjukdomar och besvär, av både enklare och allvarigare natur. Om du inte hinner läsa hela artikeln så vill vi redan här sammanfatta det allra viktigaste, som varje tikägare bör ha med sig:

- Håll koll på tikens allmäntillstånd och symtom på ohälsa, så att du i tid kan upptäcka eventuell sjukdom (en generell regel som gäller alla hundar).
- Notera om något förändras i tikens vanemönster, t ex om hon urinerar oftare, dricker mer eller aptiten förändras.
- Känn regelbundet igenom hela kroppen, särskilt jvren, efter misstänkta knölar eller andra förändringar.
- Lär känna tikens löpperioder och notera om något förändras.
- Håll extra koll på tikens allmäntillstånd efter löp.
- Kontakta alltid veterinär om du misstänker att något inte står rätt till, till exempel om tiken får flytningar.

JUVENIL VAGINIT

Juvenil vaginit (slidkatarr) är relativt vanligt hos unga tikar innan deras första löp. Orsaken är oklar, men förmodligen handlar det om hormonell påverkan inför löpet.

SYM TOM

Symtom på juvenil vaginit är framför allt slemmiga flytningar från vulvan. Den unga tiken kan slicka sig mer än normalt, vilket leder till en ond cirkel av slickningar och irritation.

DIAGNOS OCH BEHANDLING

Diagnos ställs genom uppvisade symtom, men kan kompletteras av en cytologisk undersökning. Vid lindrigare fall sker ingen medicinsk behandling utan hundägaren uppmanas att hålla rent i området och eventuellt behandla med surgörande medel eller laktobaciller. Vid svårare fall kan veterinären välja att sätta in antibiotika för att ge lindring.

KORTA FAKTA OM ÅLDERSGRÄNSER FÖR TIKAR I AVEL

- En tik ska ha fyllt 18 månader för att få användas i avel. I Svenska kennelklubbens (SKK:s) grundregler anges dessutom att rasspecifik hänsyn bör tas och att tiken ska ha nått en vuxen individs fysiska mognad och beteende innan hon går i avel.
- En tik får ha högst fem valpkullar.
- Om en tik får två kullar inom tolv månader ska hon få vila minst tolv månader innan nästa kull.
- En tik får inte ha sin första kull valpar efter det att hon har fyllt sju år. En tik som fyllt sju år (och som valpat tidigare) ska veterinärbesiktigas tidigast en månad innan parning.

URINVÄGSINFEKTION

Liksom människor kan hundar drabbas av urinvägsinfektion och det är särskilt tikar som drabbas. Anledningen är att de har ett kortare urinrör än hanar och bakterier därmed lättare kan ta sig vidare till urinblåsan. Det är inte ovanligt att unga tikar har problem med urinvägsinfektioner inför sin första löpperiod.

SYM TOM

Det första tecknet på urinvägsinfektion brukar vara att hunden kissar ofta och att det kommer mindre skvättar eller knappast något alls. Ibland syns blod i urinen. Hunden kan också ha svårt att hålla sig och kissar inomhus. Även allmäntillståndet kan påverkas med feber och smärtsymtom.

Om du har misstanke att din hund har drabbats av urinvägsinfektion bör du kontakta veterinär. Vid en infektion som inte behandlas kan bakterierna sprida sig upp mot njurarna, vilket är mycket smärtsamt och kan leda till allvarligare ohälsotillstånd.

DIAGNOS

Vid veterinärbesöket tittar veterinären på urinprovet genom ett mikroskop. Vanligen görs även en bakterieodling, för att se vilket sorts bakterie det handlar om. Information om vilken bakterie som orsakat infektionen är viktig för att kunna ge hunden rätt läkemedel. Besöket avslutas högst troligt med att du får ett recept på medicin för att motverka infektionen. Med hjälp av medicinen kommer din hund att bli bättre redan efter någon dag, men det är viktigt att du fullföljer behandlingen enligt veterinärens rekommendationer så att infektionen försvinner helt.

MER KOMPLICERADE FALL

Ovan beskriven urinvägsinfektion är oftast okomplicerad att diagnosticera och behandla. Men det finns svårare fall som kräver större uppmärksamhet och längre behandling. Hundar med vissa sjukdomar, t ex dåliga njurar eller diabetes, har en ökad benägenhet att få urinvägsinfektion och här bör ägaren vara extra uppmärksam på de första tecknen som visar att allt inte står rätt till. Även förekomst av urinsten kan ge urinvägsinfektion (dock vanligare hos hanhundar).

Vid misstanke om att infektionen är av svårare art kommer veterinären att vilja undersöka urinblåsa och njurar med ultraljud för att upptäcka eventuella förändringar eller sjukdomstillstånd.

Om du har en hund med ökad risk för urinvägsinfektion finns det några råd som kan underlätta:

- Se till att inte urin blir kvar i urinblåsan under en längre tid. Rasta hunden flera gånger under dagen så att den får tömma sig ofta. Dagens första rastning ska ske tidigt på morgonen och sista rastningen sent på kvällen.
- Hunden ska alltid ha fri tillgång till vatten (vilket förstås gäller alla hundar). Att kissa mycket ger en bra genomströmning i urinblåsan och möjlighet att spola ut bakterier.
- Hundar med benägenhet att få upprepade infektioner i urinblåsan kan vara hjälpta av C-vitamin eller tranbärsextrakt som gör urinen surare vilket kan minska infektionsrisken.

Om din hund inte kan kissa alls är det dags att åka akut till veterinär.

ATT TA URINPROV

När du beställer tid hos veterinären kommer de förmodligen att be att du tar med ett urinprov till besöket.

Urinprovet ska vara taget på morgonen och innehålla så lite av andra bakterier som möjligt, det är därför bra att tvätta hundens vulva innan ni går ut. För att undvika att få med bakterier från de nedre urinvägarna ska man låta hunden kissa ur sig den första skvätten innan urinprovet tas.

Det kan ibland vara svårt att samla upp urinen, men ta gärna en större skål (väl rengjord) och sätt under hunden när den har börjat kissa. Innehållet i skålen kan sedan hållas över i en mindre flaska eller burk. På apoteket finns särskilda flaskor för detta ändamål att köpa för ett par kronor och de kan vara bra att ha i hemapoteket.

► LIVMODERINFLAMMATION

Livmoderinflammation (pyometra) är ett av tikens verkliga gissel. Ett mycket stort antal tikar drabbas och enligt Agrias statistik är det en av de vanligaste sjukdomarna hos tikar av alla raser och den vanligaste orsaken till bukoperation på tik. Symtomen kan vara allt ifrån vaga till akuta och när en tik kommer till veterinär utan diagnos är därför livmoderinflammation ofta ett tillstånd som det tidigt kontrolleras för, då tillståndet kan vara livshotande trots diffusa symtom.

I de flesta fall är det tikar i medelåldern och uppåt som får livmoderinflammation, men även yngre tikar kan insjukna. En kastrerad tik kan av naturliga skäl inte drabbas.

Långhårig collie är en av raserna med högre risk för livmoderinflammation.

Orsaken till livmoderinflammation är inte helt klarlagd, men vi vet att både hormoner och bakterier bidrar till sjukdomsutvecklingen. Forskning har visat att könshormonet progesteron spelar en viktig roll då det efter löpet bidrar till att skapa en god miljö för foster i livmodern, men som också ökar risken för tillväxt av bakterier. Sjukdomen kan även uppstå akut då bakterietillväxt skett efter parning, inseminering eller en besvärlig valpning. Då sjukdomen är vanligare i vissa raser finns även misstanke om en genetisk faktor.

Man skiljer på öppen och slutna livmoderinflammation, där den slutna varianten innebär att livmoderhalsen är stängd och varet därför inte kan rinna ut vilket medför att livmodern förstoras. Livmodern fylls av var och om tiken inte kommer till behandling i tid kan livmodern spricka, vilket innebär ett direkt livshotande tillstånd. Vid livmoderinflammation ökar även halten av endotoxin (ett giftigt ämne som frigörs från bakterier) i blodet, vilket kan leda till akut inflammatoriska processer, ökad hjärtfrekvens och chock – även det tillstånd som är direkt livshotande.

SYM TOM

Vanligen visar tiken symtom en till tre månader efter löp. Symtomen kan variera beroende på hur långt framskriden inflammationen är. Vid en öppen livmoderinflammation ses variga eller blodiga flytningar. En drabbad tik blir ofta allmänpåverkad med ökad trötthet, kräkningar och minskad aptit, men de finns också de som inte visar några tydliga symtom förrän sjukdomen utvecklats ytterligare. Starkt ökad törst och trängande urineringar kan vara ett tecken. En hund med framskriden sjukdom kan få feber, ökad puls och snabb andning.

Då livmoderinflammation är en allvarlig sjukdom med ibland diffusa symtom är det viktigt att kontakta veterinär

om man misstänker att tiken kan vara drabbad. Grundregeln är som vanligt – hellre en veterinärkontakt för mycket än en för lite.

En tik med misstänkt livmoderinflammation tas alltid på största allvar på djursjukhusen, eftersom sjukdomsförloppet kan vara snabbt och livshotande.

DIAGNOS OCH BEHANDLING

På djursjukhuset/kliniken kontrolleras en misstänkt livmoderinflammation med ultraljudsundersökning och blodprov. Om livmodern är förstörd kommer tiken med all säkerhet att behandlas genast för att inte riskera att tillståndet förvärras. Den säkraste behandlingen är att operera bort livmoder och äggstockar. Om sjukdomen inte har gått alltför långt finns möjlighet till medicinsk behandling, vilket kan vara aktuellt för hundar som inte kan sövas eller för att försöka stabilisera tikens tillstånd innan operation. Det medför dock risk för att sjukdomen återkommer.

Ibland anser hundens ägare att tikens reproduktionsförmåga är så viktigt att operation inte är ett alternativ. Det får dock anses vara ett mycket tveksamt val eftersom sjukdomen har en genetisk aspekt.

PROGNOS

Under förutsättning att livmoderinflammationen upptäcks i tid och kan behandlas är prognosen god. Vid längre framskriden sjukdomsprocess är läget allvarligt och kan i värsta fall leda till döden.

Svensk forskning har visat att ungefär var fjärde tik drabbas av livmoderinflammation innan tio års ålder. Raser med högre risk är långhårig collie, rottweiler, golden retriever, berner sennenhund, engelsk cockerspaniel och cavalier king charles spaniel. Lägre risk för sjukdomen ses bland annat hos schäfer, tax (miniatyr och normalstor), drever och hamiltonstövare.

Referens: Breed risk of pyometra in insured dogs in Sweden. Egenvall A, et al. J Vet Intern Med. 2001

JUVERTUMÖRER

Juvertumörer är en av de vanligaste tumörtyperna hos framför allt medelålders tikar och är orsak till ca 70 % av tikarnas cancerdiagnoser. Enligt statistik från Agria drabbas var femte tik över fem år och risken ökar med stigande ålder. Tidig kastrering av tiken (före första eller andra löpet) minskar risken, medan kastrering i senare ålder inte har någon effekt.

SYM TOM

En eller flera knölar vid tikens juver är det första tecknet på misstänkt juvertumör, oftast i de bakre juverdelarna och under eller mellan spenarna. I början är storleken inte större än ett knappnålshuvud, men kan ofta kännas tydligt i den tunna huden i buken. När de växer känns runda knölar som kan sitta både ytligt i huden och djupare i vävnaden. I ett senare skede kan tumören bli sårig och vätska sig. Om sjukdomen hunnit sprida sig i kroppen kan hosta, avmagring och trötthet vara symtom.

DIAGNOS

En kännbar knöl i huden kan ha många orsaker, förutom tumörer kan det handla om en inflammation eller böld, ett främmande föremål eller kanske ett insektsbett eller annan yttre åverkan. Om knölen inte försvinner av sig själv inom rimlig tid är det dags att gå till veterinär för att genom cellprov avgöra om det är en tumör och i så fall vilken sort det handlar om. Cellprovet kan kompletteras med röntgen, ultraljud och biopsi (vävnadsprov).

DIAGNOS OCH BEHANDLING

Behandling sker genom operation och ofta tas hela juverdelar bort eftersom risken för återfall annars är stor. Efter operationen skickas borttagna tumörer till analys för närmare bestämning av art och allvarlighetsgrad. Därefter görs bedömning av prognos och eventuell medicinsk behandling.

PROGNOS

Prognosen är god om inte sjukdomen har hunnit sprida sig i kroppen och det är därför viktigt att upptäcka eventuella tumörer i ett tidigt skede. Om godartade tumörer kan tas bort helt så räknas hunden som frisk efter operationen. Om tumören är elakartad kan den sprida sig vidare till lungor, lymfsystem eller andra delar av kroppen, vilket ger en dålig prognos. Uppskattningsvis är ungefär hälften av juvertumörerna godartade och den andra hälften av mer allvarlig art. Men även hundar med elakartade juvertumörer kan botas om tumören tas bort tidigt.

FORSKNING

Vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) bedrivs forskning om bland annat juvertumörer. Syftet är att hitta de gener som orsakar sjukdomen samt förbättra behandling och överlevnad hos hund med juvertumörer. Det finns även en förhoppning om att kunna ta fram genetiska test för att identifiera bärare av sjukdomsanlag.

SÅ UNDERSÖKER DU JUVREN

Ta tag i huden och underhuden runt och mellan spenarna, och "rulla" huden mellan tumme och pekfinger. Känn igenom båda juverraderna, från de första spenarna vid insidan av frambenen och till spenarna längst bak vid ljumsken. Tiken har vanligen fem juverdelar på vardera sidan.

Även hundar med elakartade juvertumörer kan botas om tumören tas bort tidigt.

► LÖP OCH SKENDRÄKTIGHET

Tikens löp och skendräktighet är naturligtvis inte någon sjukdom, men förtjänar ändå att nämnas i en artikel om tikens hälsa då dessa naturligt förekommande processer kan både bidra till besvärreaktioner hos tiken samt ge ledtrådar om ohälsa. Det är därför viktigt att hålla koll på tikens löpcykel och notera eventuella förändringar.

LÖPCYKELN

De flesta tikar blir köns mogna och börjar löpa mellan 6–18 månaders ålder. Tikar löper vanligen 1–2 gånger per år, men det finns de som löper oftare än så. Om det finns flera tikar i familjen är det inte ovanligt att de anpassar sig efter varandra och löper samtidigt. Tikar löper hela livet och kan därför bli dräktiga högt upp i ålder.

Varje löp har fyra faser:

- *Proöstrus* (förlöpet), Här syns de första tecknen på blödning och man brukar räkna att löpet startar vid den första dagen med blödning. Tiken blöder som mest strax före ägglossningen. Perioden varar cirka 7–10 dagar.
- *Östrus* (höglöpet), vanligtvis dag 11–14 i löpet, med individuella skillnader. Blödningen bleknar och tiken accepterar parning.
- *Metöstrus* (efterlöpet), oavsett om befruktning skett eller inte varar denna period i två månader pga hormonet progesteron.
- *Anöstrus* (viloperiod), tiden mellan löperperioderna, vanligen cirka 3 månader.

Ovanstående tidsangivelser är ungefärliga och det finns avsevärda individuella skillnader.

BESVÄRLIGA LÖP

En del tikar blir uppenbart påverkade av sitt löp, vilket kan märkas både som fysisk och psykisk påverkan. De kan sluta äta, bli gnälliga, okoncentrerade och rastlösa. En del hundägare upplever att tiken blir deprimerad, sur, hängig eller får andra humörförändringar och tappar lusten för det som tidigare har aktiverat och roat. I ett sådant läge är det klokt att inte tvinga på tiken någon mer avancerad träning och framför allt

inte inlärning. Ägna dig istället åt saker som tiken redan kan, som enklare träningsmoment eller spår, så att hon aktiveras och får annat att tänka på vilket kommer att underlätta för henne att klara av den besvärliga perioden.

Det finns en föreställning om att en tik med besvärliga löp kan "botas" genom att låta henne få en kull valpar. Det är naturligtvis en myt och oavsett hur det är med den saken så bör en tik med besvärliga löp inte gå i avel eftersom det finns en risk att problemet ärvs vidare till kommande generationer.

SKENDRÄKTIGHET

Skendräktighet innebär att tikens kropp reagerar som om den skulle ha valpar, fast så inte är fallet. Cirka två månader efter löp kan tiken bli rastlös och börja "bygga bo". Juvren svullnar och kan ge mjölk. Ibland adopterar hon ett par leksaker som får agera ställföreträdande valpar. Hos de vilda hunddjuren fyller skendräktigheten en viktig funktion då andra tikar kan dia valparna om mamman skulle förolyckas eller av annan anledning inte kan ta hand om sina valpar.

Det är inte alla tikar som blir skendräktiga och en del blir det i så låg grad att det passerar obemärkt. Men vissa tikar kan visa symtom på att må dåligt både fysiskt och psykiskt av sin skendräktighet, de kan bli flåsiga och oroliga och ha svårt att koncentrera sig på annat än sina "valpar". I de fallen kan det vara bra att öka motion och aktivering av tiken, så att hon får annat att tänka på. Andra rekommenderade åtgärder är att dra ner på fodermängden och att plocka bort alla "valpar" eftersom omvårdnaden av dessa anses kunna öka den psykiska påverkan. Det finns även receptbelagd medicin som motverkar skendräktighet. Det förekommer att ägare till tikar som blir starkt påverkade av sin skendräktighet väljer att kastrera sin hund. Detta för att varken tik eller ägare ska behöva utsättas för de besvärliga skendräktighetsperioderna och för att de ändå inte vill låta en tik med besvärlig löpcykel gå i avel med risk att föra besvären vidare till kommande generationer. ■

En tik kan bli uppenbart påverkad av sitt löp, vilket kan märkas både som fysisk och psykisk påverkan.

